

Bondar V. Peculiarities of the Preparation and Conduct of the Investigative Experiment during the Pre-trial Investigation of Criminal Offenses Committed with the Use of Firearms

Based on the analysis of the achievements of judicial ballistics and materials of the practice of conducting investigative experiments, problems encountered in the reconstruction of the circumstances of an incident of criminal offenses committed with the use of firearms were considered. Recommendations are formulated to increase the effectiveness of this investigative (investigative) action.

The need for the experiment preparation process to establish data on the type and characteristics of the firearm, ammunition and weapons equipment (model, system, caliber, number of barrels of duel holes, use of special muzzle devices, structural changes), data on the location and distance from which shot on the versions of various participants in the experiment, information on the mode of fire and the number of shots; the number of input and output damage on clothes, body and obstacles (objects of the situation), their exact location, distance from the level of stops or other permanent landmarks, the direction (in degrees) and the depth (in centimeters) of damage, traces of bounce; about the direction of the wound channel in the victim's body or the angle of the encounter with another obstacle, the placement of the shooter, his pose, the victim's posture.

It is recommended to involve experts of such specialties for conducting an investigative experiment: 1) examination of weapons; 2) the trarological examination; 3) explosion engineering expertise; 4) forensic medical examination.

The tasks of specialists are formulated: participation in monitoring the correct implementation of the investigative experiment, that is, ensuring the adequacy of criteria for comparing circumstances that require specification or verification; participation in obtaining data that will be initial for solving specific expert tasks. In this case, the task of the forensic physician will be the analysis and reconstruction of injuries on the human body, experts in the field of weapons expertise - the study of the conditions that determined the trajectory of the flight of the bullet, the necessary measurements, etc.

The efficiency of using the sighting method in solving the problems of the investigative action of the sighting method with the purpose of establishing the mutual location of the weapon and the victim, the direction of the flight of the firearm was demonstrated. The methods of sighting are analyzed, the choice of which depends on the type of bullet damage, the conditions of the shot, the nature of the situation in which the event occurred.

Keywords: version, firearms, sighting method, reconstruction, investigative experiment, specialist, judicial ballistics.

УДК 343.985

М. А. Готвянська

**ТАКТИКА ДОПИТУ ДОРОСЛОГО, ЯКИЙ
ВТЯГНУВ НЕПОВНОЛІТЬОГО В ЗЛОЧИННУ
ДІЯЛЬНІСТЬ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)**

У статті розглянуто окремі аспекти тактики допиту дорослої особи, яка втягнула неповнолітнього в злочинну діяльність. Акцентовано на важливості підготовчого етапу допиту, висвітлено типові слідчі ситуації, що мають місце під

час проведення розглядуваної слідчої (розшукової) дії та окреслено напрями дій слідчого. Звернуто увагу на роль криміналістичних знань під час допиту.

Ключові слова: кримінальне провадження, тактика допиту дорослого, неповнолітній, криміналістичні рекомендації, втягнення в злочинну діяльність.

Постановка проблеми. Серед досить значного масиву слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів переважна більшість припадає на допит (за даними М. В. Салтєвського – це 80-90% усього робочого часу слідчого) [1, с. 358]. З огляду на це, у процесі розслідування слідчий постійно вступає у відносини з людиною (злочинець, потерпілий та інші учасники (сторони) кримінального процесу). Отже, виникають передусім суб'єкт-суб'єктні (спілкування, комунікації), а не суб'єкт-об'єктні відносини. Тому головне завдання пізнавальної діяльності слідчого – зрозуміти чуже «Я» не як об'єкт, а як інший суб'єкт, як суб'єктивно діюче начало [2, с. 395]. Звідси особливого значення набуває саме тактика проведення означеної слідчої (розшукової) дії. Водночас реалії практичної діяльності засвідчують, що далеко не завжди слідчі можуть тактично правильно та вміло проводити допит, досягаючи його мети [3, с. 377]. Унаслідок чого зросла потреба постійного оновлення та вдосконалення тактичного арсеналу слідчих, поглиблення знань про тактику злочинної діяльності, і що найважливіше на сьогодні – істотного підвищення рівня тактико-криміналістичної готовності слідчих та інших працівників правоохоронних підрозділів, на що правильно звертають увагу окремі науковці [4, с. 101-106].

Під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних з втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність, важливу роль відіграє якісне й ефективне (з точки зору отримання криміналістично значущої інформації) проведення допиту дорослого злочинця слідчим. Його завдання полягає в тому, щоб у процесі цієї слідчої (розшукової) дії отримати від обвинуваченого об'єктивну та повну інформацію. Досягнення такого результату потребує від слідчого володіння певною інформацією (криміналістичною, психологічною тощо) та її правильне використання, оскільки на тактику допиту впливають певні обставини, обумовлені як предметом доказування в кримінальному провадженні, слідчою ситуацією, що склалася, так й особливостями особи втягувача. Згадувані обставини мають важливе наукове й практичне значення, проте вони майже залишилися поза увагою науковців щодо злочинів, пов'язаних з втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість вітчизняних науковців-процесуалістів і криміналістів аналізували різну проблематику допиту, виходячи з мети своїх досліджень, а саме: Л.Є. Ароцкер, О.Я. Баєв, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, В.Г. Гончаренко, Л.М. Карнесва, В.Г. Лукашевич, М.І. Порубов, О.Б. Соловійов, В.М. Стратонов, В.М.Шевчук, Ю.А. Чаплинська, У.А. Усманов та ін. Свого часу з різних аспектів допиту захистили дисертації В.О. Коновалова (1953 р.), О.О. Закатов (1971 р.), В.С. Комарков (1973 р.), В.С. Богинський (1980 р.), М.В. Бахарєв (1981 р.), В.А. Журавель (1983 р.),

В.Ю. Шепітько (1991 р.), В.К. Весельський (1999 р.), Н.В. Грищенко (2012 р.). Безпосередньо питанням допиту саме щодо злочинів, пов'язаних з втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність частково свої наукові напрацювання присвячували М.М. Сидорін (1972 р.), Н.В. Шость (1973 р.), К.К. Сперанський (1993 р.), О.В. Кушпель (1998 р.), О.М. Сажаєв (2002 р.), Д.В. Флоря (2002 р.), О.В. Полікашина (2003 р.), О.В. Сокол (2006 р.), Ю.В. Лисюк (2006 р.), О.Г. Предместніков (2009 р.), Т.П. Матюшкова (2006 р.), Є.О. Селєзньова (2007 р.), О.В. Яцечко (2007 р.), Ю.В. Сокол (2012 р.) та ін. Наукові доробки згаданих учених стали фундаментом для подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення окремих аспектів тактики допиту дорослих осіб щодо злочинів, пов'язаних з втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Допит підозрюваних та обвинувачених займає важливе місце в структурі методики розслідування злочинів, передбачених ст. 304 Кримінального кодексу України (далі – КК). Тактика його проведення багато в чому залежить від слідчої ситуації, що склалася на той час. Так, якщо поведінка втягувача не суперечить інтересам встановлення істини в кримінальному провадженні, то процес спілкування слідчого з ним проходить у формі погодженої взаємодії, направленої на отримання повних і об'єктивних свідчень про злочин і ролі підозрюваного в ньому. Але цей процес нерідко ускладнюється, оскільки пов'язаний з подоланням можливих помилок сприйняття, усвідомлення, збереження, відтворення та передачі свідчень, а іноді й прямої протидії з боку цих осіб. Як наслідок, тактична поведінка слідчого змінюється під впливом системи факторів протидії, якою визначається система тактичних цілей, а засоби й способи їх здійснення складають зміст тактичної поведінки слідчого [5, с. 64]. Крім того, на діяльність слідчого можуть чинити вплив, що перешкоджає успішному розкриттю та розслідуванню злочинів, і низка факторів, обумовлених дією інших осіб, які, зокрема, можуть виявлятися у вигляді рефлексивних дій, дій-перешкод і протидії [6, с. 283–284]. Особливе місце серед них займає протидія розкриттю і розслідуванню злочину з боку несумлінних осіб, що має різні форми свого прояву [7, с. 132–133].

У науковій літературі зазначається, що залежно від того, чи визнає дорослий свою вину у втягненні неповнолітнього в злочинну діяльність, можуть виникати такі слідчі ситуації:

- 1) обвинувачений визнає свою вину й дає розгорнуті правдиві свідчення;
- 2) обвинувачений не визнає факту втягнення, а неповнолітній дає суперечливі свідчення;
- 3) обвинувачений частково визнає свою вину (факт конкретного злочину), але не визнає факту втягнення неповнолітнього в цей злочин, а неповнолітній викриває його провину [8, с. 339].

До того ж зауважується, що найбільш поширеною є остання слідча ситуація. Непоодинокі випадки відмови обвинувачених від визнання факту втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність пов'язані, зокрема з тим, що раніше засуджені втягувачі або особи, які раніше мали досвід

спілкування з правоохоронними органами, зазвичай, займають конфліктну позицію. У випадках, коли втягувачами є родичі неповнолітнього, вони також є зацікавленими в результатах розслідування і, як наслідок, можуть давати неправдиву інформацію про обставини втягнення.

Сам факт вчинення злочину викликає конфлікт суб'єкта злочину з встановленим правопорядком, із суспільством і, як можливий результат цього, – намагання злочинця уникнути відповідальності способом ухилення від правоохоронних органів, фальсифікації доказів, дачі неправдивих свідчень, заявити про своє алібі, симулювати психічне захворювання тощо [9, с. 19]. Не тільки сам злочинець, але й інші суб'єкти відносин, що складаються в процесі розкриття та розслідування злочину, нерідко мають різні інтереси, що далеко не завжди відповідають інтересам протидії злочинності, можуть намагатися ввести в оману слідство та суд, перешкоджати пізнанню істини в справі, зокрема, свідок, бажаючи вигородити, або навпаки, обмовити обвинуваченого, може дати завідомо неправдиві свідчення тощо [10, с. 10–11]. Це пояснюється тим, що такі свідчення можуть зачіпати інтереси багатьох осіб, нести в собі небезпеку їх життєвому благополуччю. Звідси, слідчий повинен бути готовим до протидії, припускаючи її можливість [11, с. 42], проте уникаючи таких крайнощів, коли співробітники правоохоронних органів у кожній людині вбачають особу, яка протидіє розкриттю та розслідуванню злочину, а до підозрюваного або обвинуваченого ставляться як до злочинця, оскільки незгода особи з висунутим обвинуваченням не завжди може розглядатися як «конфліктна ситуація», яку слідчому потрібно вирішити на свою користь [8; 12] Обвинувачуваний може не погоджуватися з обвинуваченням незалежно від своєї вини або невинуватості. Завдання полягає в тому, щоб з'ясувати ці протиріччя, вияснити їх причини та, по можливості, усунути [13, с. 103–104].

Для подолання негативних наслідків допиту в криміналістиці розроблено тактичні прийоми, зміст яких не обмежується тільки прийомами, направленими на подолання протидії ходу встановлення істини з боку зацікавлених осіб, а й виділено прийоми, спрямовані на надання допомоги допитуваним особам, зокрема для подолання з їх боку добросовісної омани відносно деяких обставин, а також для надання їм допомоги в згадуванні окремих фактів тощо. Це пов'язано з тим, що нерідко трапляються випадки несвідомого спотворення інформації людьми при її отриманні (сприйнятті), збереженні в пам'яті й відтворенні слідчому. У подібних випадках діями вказаних осіб також створюються перепони для об'єктивного встановлення обставин учиненого злочину. Згадані ситуації можуть трактуватися як хибно конфліктні, оскільки ускладнюють процес встановлення істини, а втім позиція цієї особи відповідає (або хоча б не суперечить) завданням кримінального судочинства.

Від слідчого вимагається грамотне застосування розробленого криміналістикою арсеналу засобів тактичного впливу на допитуваного для отримання від нього правдивих свідчень. Це потребує ретельної підготовки

до допиту дорослого, який втягнув неповнолітнього в злочинну діяльність. Підготовка до допиту складається з проведення комплексу дій, що забезпечують його ефективність і результативність, отримання від допитуваного правдивої інформації. Зазвичай це: 1) вивчення матеріалів розслідуваного кримінального провадження, уточнення обставин, які можуть бути відомі втягувачеві; 2) уточнення даних, що безпосередньо стосуються предмета допиту, виявлення джерел, з яких стали відомі обставини, факти втягнення; при підготовці до допиту обвинуваченого (підозрюваного) потрібно заздалегідь з'ясувати, які докази підтверджують їх винність; 3) збір і вивчення відомостей про особу допитуваного: окрім відомостей біографічного характеру, потрібно з'ясувати також дані про спеціальні знання, навички, фізичні й психічні недоліки, моральність, зацікавленість у справі, взаємовідносини з особами, які проходять у справі; 4) визначення способу виклику на допит, визначення місця допиту, черговості допиту тощо; 5) технічне забезпечення допиту; 6) тактичне забезпечення допиту, зокрема підготовка матеріалів справи і доказів, які можуть бути пред'явлені на допиті, визначення послідовності пред'явлення доказів, вибору тактичних прийомів, а також запитань, які можуть бути поставлені допитуваному.

При складанні плану допиту доцільно вибрати коло запитань, які потрібно з'ясувати, а також визначити їх послідовність (серед іншого й момент пред'явлення доказів) і навіть продумати редакцію запитань [14, с. 123–124]. Такий підхід обумовлюється можливою різною поведінкою допитуваного (чи буде він давати правдиві свідчення, чи ні), на що орієнтують й інші науковці [15, с. 18–19].

Найчастіше допит втягувача проводиться з урахуванням свідчень раніше допитаного неповнолітнього та інших свідків. При допиті злочинця потрібно з'ясувати такі обставини:

1) знайомство обвинуваченого з неповнолітнім (час, місце, свідки, тривалість, зміст зустрічей, хто був лідером у стосунках); чому обрав саме цього підлітка тощо;

2) обізнаність дорослого про вік підлітка;

3) умисел на втягнення неповнолітнього у вчинення злочину, причина умислу, яка запланована роль відводилася неповнолітньому;

4) способи втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність; за яких обставин проходило втягнення; тривалість дій, спрямованих на втягнення; чи застосовувалося насильство стосовно неповнолітнього, яке саме; у якій формі надійшла пропозиція вчинити злочин тощо;

5) підготовка неповнолітнього до вчинення конкретного злочину (навчання злочинним прийомам, використання зброї тощо);

6) сумісні дії дорослого з втягненим підлітком у процесі злочину, їх зміст;

7) дії, спрямовані на приховання факту втягнення неповнолітнього у вчинення злочину або участі в цьому злочині;

8) чи вчиняв дорослий раніше злочини (зокрема щодо втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність);

9) чи має допитуваний постійне джерело доходів;

10) чи відомо батькам, педагогам, друзям (неповнолітнього) про факт підтримання відносин з дорослим, чи намагалися вони обмежити таке спілкування.

Важливе значення на допиті втягувача має деталізація його свідчень, особливо при закріпленні дій щодо втягнення й обізнаності про неповноліття втягнутої особи (може підтверджуватися тривалим знайомством, присутністю дорослого на дні народження неповнолітнього тощо). Утім, на практиці такі рекомендації нерідко ігнорують, обмежуючись лише записами слів обвинуваченого на зразок «я запропонував вчинити злочин», без детального зазначення способу втягнення, а також часу, місця та інших обставин вчинення злочину. Пасивність у закріпленні результатів проведених допитів виявляється й у тому, що майже половина досліджених нами протоколів допитів обвинувачених за ст. 304 КК України не містили відомостей про те, чи ставили слідчі допитуваним додаткові або уточнювальні запитання про обставини втягнення ними неповнолітніх у злочинну діяльність. Така ситуація є не прийнятною, оскільки може призвести до юридичної помилки. Адже якщо дорослий не знав і не міг знати про неповноліття своєї жертви, то він не може притягуватися до кримінальної відповідальності за ст. 304 КК України. Від таких випадків потрібно відрізняти ті, коли втягувач заперечує цей факт, проте за обставинами справи міг і повинен був передбачати неповноліття підлітка (тривале знайомство з неповнолітнім, ознайомлення з його документами тощо).

Одним з найважливіших тактичних завдань, що вирішується досудовим слідством, є виявлення всіх співучасників втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність, встановлення ролі кожного з них у такій діяльності. Трудність полягає в тому, що особи, які втягнули неповнолітнього у вчинення конкретного злочину, можуть не брати участі в його вчиненні. У ситуаціях, коли втягнення неповнолітнього відбувається за схемою «група втягувачів – один або декілька неповнолітніх» особливо складними є випадки, коли втягувачами виступають представники злочинних угруповань. Як член організованої злочинної групи або злочинного угруповання обвинувачений зазвичай не схильний співпрацювати з органами слідства, оскільки в членів таких організацій нерідко є установка на протидію органам розслідування, яка є відображенням наявної в такій структурі колективної моралі, що полягає в запереченні співробітництва з будь-якими державними органами, серед них і слідчими.

Дослідження структури цих злочинних організацій (зокрема релігійної та націоналістичної спрямованості), особливостей доказування вини окремих учасників угруповання на сьогодні є надзвичайно актуальними та складними проблемами як для практичних, так і для наукових співробітників. Щоб правильно збудувати тактику допиту, слідчому потрібно з'ясувати, чи є допитувана ним особа членом злочинної групи (організації). Важливо володіти інформацією про склад групи, мету її існування, структуру, учасників, лідера, взаємовідносини в групі, можливі протиріччя тощо.

Якщо втягувачів декілька або вони є членами злочинної групи, у яку був втягнений неповнолітній, при допиті слідчий особливої ваги повинен надавати таким запитанням:

- характер взаємовідносин з іншими учасниками злочинної структури;
- розподіл ролей при виборі неповнолітнього та втягненні його у злочинну діяльність;
- залежність допитуваного й втягненого неповнолітнього від інших учасників структури тощо.

При допиті інших учасників злочинних груп (організацій) увагу потрібно звертати на визначення їх ролі в злочинній структурі, на характер дій організаторів злочинної групи з планування та організації злочинної діяльності, захисту інтересів злочинної структури, охоплюючи діяльність з рекрутування нових членів з числа неповнолітніх.

Важливо звертати увагу на отримання криміналістично значущої інформації від допитуваного з невербальних каналів спілкування, яка служить важливим орієнтиром сприйняття, правильною розшифровки, оцінки та використання вербальної інформації [16].

У науковій літературі існують різні класифікації тактичних прийомів і їх систем [9; 17, с. 60–64]. На нашу думку, найбільше практичне значення має класифікація, що ґрунтується на особливостях механізму психологічного впливу на обвинуваченого, яка дозволяє виділяти: 1) тактичні прийоми вивідання; 2) тактичні прийоми переконання; 3) тактичні прийоми примусу; 4) тактичні прийоми навіювання.

1. Тактичні прийоми вивідання являють собою практичні способи дій, що спонукають допитуваного до передачі інформації, яка знаходиться в прихованому від його свідомості стані, або такої, що свідомо ним приховується. Вказані прийоми базуються на закономірностях психічної діяльності людини. Наприклад, отримання інформації від її носіїв може бути основане на механізмі асоціацій (за схожістю, суміжністю і контрастом).

Тактичні прийоми вивідання, що ґрунтуються на механізмі асоціації, можуть бути представлені у вигляді демонстрації окремих дій або конкретних предметів; вербального впливу за допомогою лінгвістичних засобів (наприклад, використання суміжної теми бесіди; деталізація відомостей; постановка певних запитань; повідомлення певної інформації); впливу за допомогою експресивних засобів (міміка, пантоміміка тощо); впливу наочно-знаковими або умовно-знаковими засобами (креслення, схеми, карти, різного роду умовні знаки тощо).

2. Прийоми переконання основані на роз'ясненні (поясненні), доказуванні (доказі), спростуванні, переконанні.

3. Прийоми тактичного впливу, засновані на примушенні – попередженні, заборона.

4. Прийоми навіювання впливають на психічну сферу людини при зниженні рівня свідомості й критичності сприйняття та реалізації навіюваного: навіювана команда (наказ), навіювана настанова, порада (пропозиція), натяк, непряме схвалення, непряме засудження, обхідний маневр, несправджене очікування, звертання до почуття власної гідності,

проявлення байдужості, «гра» на почутті власної гідності, вияв співчуття тощо.

У криміналістиці вироблено значну кількість тактичних прийомів допиту, проте потрібно зазначити, що вони не завжди використовуються на практиці. Це залежить від особи слідчого, його готовності застосовувати ці прийоми у своїй діяльності.

Важливо також вказати на необхідність урахування національно-психологічних і релігійних особливостей допиту. Скажімо, для представників кавказьких національностей традиційним є повага до старших: те, що вирішили або підтвердили старійшини чи мулли буде зазвичай виконане; перевага родових цінностей над національними й особистими; страх перед громадською думкою та перед кровною помстою щодо роду тощо [18]. Указана обставина безпосередньо впливає на вибір позиції допитуваного, яка здебільшого буде залежати від думки й позиції авторитетної для нього особи або родових цінностей.

При допиті втягувача, який є лідером або членом релігійної секти, врахування такого фактора потрібне для вибору тактики його допиту, особливо при встановленні психологічного контакту й застосування щодо нього тактичних дій. Нерідко допитуваний, навіть розуміючи логічну безглуздість своєї поведінки, вчиняти інакше не може, оскільки почуття віри пригнічує не тільки почуття соціальної справедливості, але й здоровий глузд [19]. Важливо пам'ятати, що для деяких допитуваних такої категорії характерне хворобливе сприйняття критики звичаїв і традицій. Тому слідчий не повинен виходити за межі предмета допиту й дозволяти втягувати себе в обговорення сторонніх питань на релігійні теми.

Висновки. Таким чином, вибір і застосування слідчим конкретних тактичних засобів залежить від характеру ситуації, що виникає в процесі розслідування злочину, її складності та конфліктності. Незастосування слідчим відповідного арсеналу тактичних засобів спрямованого впливу на обвинуваченого, зокрема у випадках наміру чинення ним протидії встановленню істини, суттєво обмежують пізнавальні можливості слідчого, що може не тільки ускладнити розкриття та розслідування злочину, але й зробити його неможливим. Своєчасне застосування слідчим дозволених тактичних засобів, вирішення тактичних завдань розширяє його пізнавальні можливості, забезпечуючи успішне встановлення істини.

Використані джерела:

1. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
2. Стратонов В. М. Криміналістична теорія пізнавальної діяльності : монографія. Харків : Вид-во Херсон. держ. ун-ту, 2009. 440 с.
3. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довілля: монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.
4. Алексєєв О. О. Актуальні питання вдосконалення тактико-криміналістичної підготовки слідчих до проведення допиту у ВНЗ МВС України. *Наше право*. № 4. Ч. 2. 2010. С. 101- 106.

5. Далин В. Е. Поведение следователя как элемент следственной тактики. *Наука и техника на службе предварительного следствия*. Вып.12. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1976. С.64 - 72.
6. Дулов А. В. Судебная психология. Минск: Вышэйшая школа, 1975. 464 с.
7. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : учеб. пособ. Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1993. 200 с.
8. Гаврилин Ю. В. Криминалистика: методика расследования отдельных видов преступлений : курс лекцій. Москва : Кн. мир, 2004. 466 с.
9. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : навч. посіб. Київ : Правник, 1997. 64 с. (Серія «Навчально-практичне видання»).
10. Филощенко А. А. Предмет и содержание криминалистической тактики. *Теоретические проблемы криминалистической тактики: межвуз. сб. научнн. тр.* Свердловск: УрГУ, 1982. С.10-11.
11. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология: [учебное пособие]. Харьков: Консул, 1999. 156с.
12. Бахин В. П., Кузьмичев В. С., Лукьянчиков Е. Д. Тактика использования внезапности в раскрытии преступлений органами внутренних дел: учебн. пособ. Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1990. 56 с.
13. Ларин А. М. Криминалистика и паракриминалистика : науч.-практ. и учеб. пособ. Москва : БЕК, 1996. 179 с.
14. Фунікова О. В. Теоретичні основи класифікації запитань у криміналістиці. Харків: Право, 2008. 144 с.
15. Кулагин Н. И., Порубов Н. И. Организация и тактика допроса в условиях конфликтной ситуации: учеб. пособ. Минск : Мин. высш. шк. МВД СССР, 1977. 64 с.
16. Вашук О. П. Невербальна інформація на попередній стадії допиту: [сайт legalactivity]. URL:http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=492%3A100313-16&catid=64%3A5-0313&Itemid=79&lang=ru.
17. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии : учеб. пособ. Москва : Изд-во БЕК, 1998. 208 с.
18. Чечня: Обычаи. Традиции. Нравы. Методические рекомендации сотрудникам МВД России, несущим службу в Чеченской Республике. Ханкала: Временный пресс-центр МВД России по Северо-Кавказскому региону, 2002. С.16-18.
19. Комиссаров В.И. Национально-психологический и религиозный факторы в уголовном судопроизводстве. *Научные и практические проблемы уголовного судопроизводства в свете судебно-правовой реформы: материалы научно-практической конференции*. – Ижевск: Удмурт.ун-т, 1989. С.31-32.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2018

Готвянская М. А. Тактика допроса взрослого, вовлекшего несовершеннолетнего в преступную деятельность (отдельные аспекты)

В статье рассматриваются отдельные аспекты тактики допроса взрослого человека, вовлекшего несовершеннолетнего в преступную деятельность. Акцентировано на важности подготовительного этапа к допросу, рассмотрено типичные следственные ситуации, имеющие место при проведении рассматриваемого следственного (розыскного) действия и очерчены направления

дійсний слідчий. Обращено внимание на роль криміналістических рекомендацій при допросе.

Ключевые слова: уголовное производство, тактика допроса взрослого, несовершеннолетний, криміналістические рекомендации, вовлечение в преступную деятельность.

Hotvyanska M. Tactics of Interrogation of an Adult who Pulled the Juvenile in the Criminal Activity (Some Aspects)

The article examines some aspects of the interrogation tactics of an adult who dragged the juvenile into criminal activity. The emphasis is placed on the importance of the preparatory phase for interrogation, the typical investigative situations that are taking place during the investigative (investigative) investigation under consideration are highlighted. Among them there are situations when: 1) the accused acknowledges his guilt and gives the deployed true testimony; 2) the accused does not recognize the fact of involvement, and the juvenile gives contradictory evidence; 3) the accused partially acknowledges his guilt (the fact of a specific crime), but does not recognize the fact of involving a minor in this crime, and the minor reveals his guilt. It is noted that the most widespread is the last investigative situation.

Of great importance in the interrogation of the trainer is the detail of his testimony, especially when securing the activities of drawing and awareness of the juvenile person (can be confirmed by long acquaintance, the presence of an adult at the birthday of a minor, etc.). At the same time, in practice, these recommendations are often ignored, limited to records of the accused's type of "I proposed to commit a crime" without a detailed indication of the method of engagement, as well as the time, place, and other circumstances of the commission of the crime. The passivity in securing the results of the interrogation was also evident in the fact that almost half of the interrogated protocols of the interrogations of the accused under art. 304 of the Criminal Code of Ukraine did not contain information as to whether investigators put additional or specific questions on the circumstances of juvenile involvement in criminal activities. This situation is not acceptable, as it can lead to a legal error. So, if the adult did not know and could not know about the childhood of his victim, he could not be prosecuted under Article 304 of the Criminal Code of Ukraine.

It is determined that the most practical significance is the classification of tactical techniques, which is based on the peculiarities of the mechanism of psychological influence on the accused, which allows to allocate: 1) tactical methods of exploration; 2) tactical methods of persuasion; 3) tactical methods of coercion; 4) tactical techniques of suggestion.

Keywords: criminal proceedings, interrogation tactics of adult, minors, forensic recommendations, involvement in criminal activity.

УДК 343.98

В. О. Гусева

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОСЯГАНЬ НА ЖИТТЯ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

На підставі аналізу наукової літератури та практики органів досудового слідства розглянуто тактичні особливості проведення огляду місця події при розслідуванні посягань на життя працівника правоохоронного органу. Також